ANY I ✠ NUMERO II
BARCELONA
1 NOVEMBRE DE 1911

· PANTEISME ·

LITERATVRA Y ART

SUMARI

TEXT: *Les Taules de la Llei* Article póstum d'Ernest Vendrell.—*Els singulars anecdòtics. II: Joan Puig iFerreter*, per Plàcit Vidal.—*Dònes, llibres, fets i homes*, per Josep M.ª de Sucre.—*D'art dramática*, per Francesc Recasens.—*An en Plácit Vidal*, per Alfons Maseras.—*Cant de reconeixement*, per Marcel Malaire.—*Noticies breus de redacció.—El Salm de la Vida*, de Bjoernsjerne Bjoersnson.

GRAVATS de Canals Canyellas, i Biosca.

LES TAULES DE LA LLEI. ARTICLE PÓSTUM D'ERNEST VENDRELL

Era un dolor presenciar les lluites freqüents que provocava l'odi en aquell Poble situat en lo millor de la Naturalesa. Una darrera baralla, aquest cop sanguinanta, sobrepassà la mida. Acoblats els notables d'entre'ls veíns, varen decidir encomenar la solució d'aquells conflictes, tant llastimosos, perque tot per ells devenía xorc, a un Savi que feia vida solitaria en un catau que s'esqueia no gaire lluny...

S'aconcellà el Savi en la seva ciencia, va evocar les observacions que havía registrat en el seu estudi de la vida,

DIBUIX DE RICART CANALS

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

i va atinar en que l'origen de tots els dissentiments i rencors prevenía de que la gent no posseía encara una noció ben clara y precisa d'*aquest quelcom instintiu que batega en el ser de tots, el Dret. Que per no possehir regles fixes en que podés aquell esser vuidat, quedaven sense corretgir els excessos, sense suplir els defectes, i obert sempre'l camp a la peleia, estimulantla uns cops, altres creixentse i degenerant en inhumana sangnanta lluita.*

Y volent realisar lo més aviat possible el seu comès salvador, desseguida va posar mans a l'obra, assolint establir aviat unes quantes regles de Dret fonamentals, regles que al seu judici armonisaríen i unificaríen totes les activitats, desterrant per sempre més els xorcs esdeveniments dolorosos.

Pera senyalar que no devíen ser fàcilment modificades, les va fer esculpir en unes *taules* de pedra, però abans de donarles al compliment dels homes, volgué assolir de Deu una com Sanció Suprema, pera revestirles de prestigi i aumentar i assegurar llur eficacia.

Amb tal fí, va dirigirse a una hermita que era en el cim d una montanya veína, aconduhinthi aquelles *taules* que, segons sentía, havíen el tresor de la pau entre els homes.

Arribat que va ser a l'alta hermita, les va deixar en l'Altar, i amb fondíssim fervor pregà a la Divinitat que, mitjançant un acte ostensible, volgués sancionar aquell Dret, aquella Llei, i, en sa bondat, infóndrehi l'eficacia que arreu escampés la felicitat i la pau.

Acabada la pregaria, de nou agafà les *taules* i va anar descendint de la montanya, amb l'ànima sadollada de profonda relligiositat, anhelanta de l'acte significatiu amb que sagellés les *taules* la Sobirania perdurable

Ja molt aprop de la meitat del seu camí, i ont era més perillós perque devenía estret i a banda i banda l'abím hi era amb son vèrtig, se va trobar amb una pobra dòna mal vestida amb parracs esfilagarçats, corpresa, segons se veia, per una agudíssima angoixa moral, divagant amb la mirada com fixa en horitzons futurs, i a cada moment exposada, ¡la pobra!, a relliscar i caure en lo pregon...

Arribava tant endintre de l'ànima l'estat del seu fort dolor; el seu rostre revelava un tant sincer anhel de fonda ajuda... per altra banda, era tant imminent i mortal el perill que corría, que'l Savi, oblidant el tresor que guardava, va córrehi amatent, amb mans obertes de pietat, pera salvarla, socòrrela i servirla.

Un cop va haver assolit lo separarla del perill, i retornat a la serenitat i possessió de sí, se va adonar de com amb aquell acte pietosament humà, havía deixat caure les *taules* de la Llei, que havíen relliscat, trencantse y rodolant llurs troços en el pregon i ilimitat abím que allí hi obría la Natura.

Y vet-aquí que gaudint en aquell moment d'una profonda delicia per haver pogut fer an els altres algún bé, com posseít, per la seva bona obra, d'una força superior, li va semblar sentir que desde lo més alt, s'havía disposat aquella feta pera significar que la Sanció Suprema, única y definitiva, devía ser, en tot, la pietat, l'amor, i que'l seu imperi es l'única Llei i el Suprem Dret.

Talment com ho va entendre, ho explicava després an els notables del poble que acudíen a cercar una solució en els conflictes dolorosos que, xorcs, ho malmetíen tot.

No varen escoltar les seves explicacions, i encantats amb la troballa del Dret, no varen pas parar fins a poder

heure'ls troços de les trencades *taules*, i quant, bé o malament, les van haver afegit, les varen entregar i imposar al poble pera fêlshi observar...

Els conflictes, els dissentiments i les baralles varen subsistir... mentres en la montanya veína, de tant en tant, hi resurgía una pobra dòna mal vestida amb parracs esfilagarçats, presa d'una agudíssima angoixa moral, divagant, incoerentment, d'ací, d'allà, amb l'esguart fit en aubes futures.

ELS SINGULARS ANECDÓTICS. II: JOAN PUIG Y FERRETER. PER PLÁCIT VIDAL

Si jo tingués memoria y enginy pera recordar y fer reviure totes les anècdotes viscudes ab l'amich Joan Puig y Ferreter desde'ls nostres setze anys fins a algún temps després de l'estrena de *La Dama alegra*, podría escriure un voluminós llibre que segurament fora lo més personal y interessant de tot lo que hauría escrit. Nosaltres dos ens som avuy els companys de lletres més antichs y segurament també'ls més coneguts en el nostre tracte, perque en nosaltres hi ha hagut vera afinitat de creyencies sempre que'ns hem parlat lliures de tota reserva y preocupació. De les nostres converses n'han brotat idees que devegades no hem sapigut si eren de l'un o de l'altre, per lo molt expontaniament que tots dos a una les hem anades expressant, y en els fets de la nostra vida del primer temps de joventut hí ha hagut tantes coses de semblança y enllaçament en la compenetració de idealitat, que fins al trobarnos separats abdós ens hem retrobat units per una mateixa guía en la revelació de lo que'ns hem escrit. A força de tant conéixens, ens hem guanyat tant en nosaltres mateixos que ens respectem comprenentnos tots els nostres defectes y totes les nostres virtuts, y pot assegurarse que encara que arribessim a renyir may ens seríem agraviats.

Vola, vola, pensament, per vía del recort en sentimentalitat d'historia!

I

Ens trobem, per primera volta, en una llibrería de Reus. El meu novell amich es un estudiant encara ab ayre de colegial: cara tendra y rosada, y porta'l distintiu de la típica boyna. Parla ab vivor, mes ab veu dolça y infantívola, y ls seus ulls blaus miren tranquils y confiadament com dos estels d'esperança.

—Vaig atrevirme a escriure un drama—me diu,— però com a l'haverlo acabat no'm va agradar, vaig estriparlo.

—Oh! vos heu mort a un fill vostre!?

—Tantseval—contesta ell, despreocupadament.—Quan un pare té un fill que no vol fer bondat, el treu de casa.

—Donchs, home, sería millor pendre exemple d'això y fer com l'Antòn Isern, que quan li desmereix algún dels seus treballs, ants que destruirlos, els llença al vent perque se'ls emporti cap allà hont vulgui.

—Qui es aquest Antòn Isern?

—Un xicot pagès, d'Alcover, que viu en una masía de prop del poble y que escríu versos ab la frescor y la tendresa que sent cantar als aucells que niuen en els seus arbres. Oh, es un cas molt estrany. Quan jo'l vaig coneixe escrivía ab tinta de mores d'esbarzer y ab una ploma que també ell mateix s'havía construit a l'estil de les que s'usaven en el temps antich. No ha llegit més llibres que'ls que jo li he procurat y ja té un co-

neixement de totes les coses y una fè a produir, que'm fa creure que arribarà a ser un gran poeta.

—D'Alcover, sou? Donchs, així som vehins. Jo soch de la Selva, y cada día baixo aquí a Reus per assistir a classe a l'Institut. A veure, a veure, parleume d'aquest xicot pagès, que m'interessa molt!

Li descrich a l'Isern tal com ell es, senyalant que acostuma a portar barretina vermella, y al tornar a veure al futur autor d'*Esplets d'ànima jova* també li parlo d'en Puig, esmentantli que porta boyna. Al cap de pochs dies ja me'ls veig compareixe a tots dos junts a Reus, franchs y entusiasmats.

L'aspirant dramaturch es el qui desseguida cuyda d'explicarme còm ha sigut feta aquesta coneixença.

—Donchs, has de saber—me díu—que jo, venint per la vía del tren y a l'haver passat l'estació de la Selva, veig vermellejar una barretina al lluny. Jo que apresso'l pas, cap a escometre a aquell jove que la portava, y a l'estarhi ja enfrontat, ens hem mirat tots dos ab una sorpresa d'exclamació: «Vos, sou Joan Puig, de la Selva?—Sí! Vos, sou Antòn Isern, d'Alcover?»—«Ell propi!» Y al moment ens hem abraçat; y hem vingut junts cap a trobarte a tu, explayantnos contant les nostres coses y recitant versos.

II

Al cap d'un any, en Joan Puig y'l qui escriu aquestes memories, passant per devant del teatre Romea de Barcelona.

—Ab quina impetuositat entrarem a n'aquesta casa, al día que estrenin un drama nostre! veritat, Plàcit?

—Preséntahí *Les Verges de la terra*. Jo estich segur que te les admetràn.

—Donchs no me les poden admetre, perque són unes verges que ja se n'han anat al cel sense florir. Veuràs... ara'm posaré a escriure una altra obra molt millor. Aquesta sí que la presentaré, perque serà una producció molt hermosa y al mateix temps molt atrevida. També tractarà de la terra, però de diferenta manera. Es un fill de gran fè y esperit, que la seva patria no'l vol reconeixe; que ningú li dona casa pera recullirse ni terra pera treballar; y un día determina marxar lluny, cap a un pahís hont els tiranitzadors no extenguin el seu domini; hont pugui treballar lliure y vivint del seu esforç; però, per més que camini, per més que recorri'l món, aquest pahís may arriba a trobarlo: per tot arreu allà a hont va y intenta fer obra, desseguida se li presenta un home declarantse amo y senyor. «Hont serà la terra lliure que jo vull? Hauré de robarla?» se pregunta l'expatriat, en la seva vida de nòmada. Y camina, camina sempre ab nou anhel per nova descepció, fins que un dia al capvespre's troba sol al fons d'una vall deserta, en plena solitut ab la Natura que encara li fa creure en el seu ideal. Allí ha de ser el pahís dels seus somnis; allí segurament que no'l mortificaràn propietaris; allí podrà afanyarse sense que'l dominin, perque hi serà sol. Y s'ageu pera reposar del llarch camí de la jornada, mentres el sol se pon escampant els seus últims raigs per aquell regne apacible que a l'endemà l'ha de tornar a fer explendir de bellesa; se ageu, y pregunta: «Terra: veritat que ets lliure?» La terra li respòn que sí; y ell la besa ab goig, y li promet que d'ella n'entreurà grans fruyts, cultivantla y sembranthi la bona llevor, cridant després als seus germans d'ideal pera que hi vagin a ser lliures com ell; però'l vencedor ja s'ha fet vell y li falten les forces en la voluntat; y mor de cansament,

ab els braços molt extesos sobre la terra verge, mentres el día fina.

III

Altre any més tart, ens tornem a trobar els tres companys a Reus. Acudim a l'estació del tren a esperar a un amich de Barcelona que no arriba.

—Y si anessim ara nosaltres cap a trobarlo a n'ell?—pregunta l'Isern.

—Quina hora es?—pregunto jo.

DIBUIX DE FRANCESC CANYELLAS

—Hora d'ubriagarnos, com diu Bo-deler—respòn en Puig.

Ens en anèm a beure a una font vehina, abocantnos al raig de l'aixeta, y després comprem pà y butifarra (vàlguem la veritat!), posantnos a dinar seguts a un banch del passeig de Mata, parlant de tots els grans poetes antichs y moderns, encara que de molts d'ells sols ne sapiguem el nom y'l títol de les seves principals obres.

Hem dinat; ens resta una pesseta y acabem de gastarnos el capital adquirint un exemplar del *Don Quixot*. Després, marxem a peu cap als nostres pobles. Som al fort de l'estiu y se sent una gran cantadiça de cigales. Fa un sol que blaeix. Ens aturem a seure a l'ombra de un arbre de vora'l camí y en Puig se posa a llegirnos aventures del cavaller de la Manxa. A la paraula del nostre company, en plena natura y en aquella hora, reviu en nosaltres tot un món de somnis en evocació; y pensem que Don Quixot no era tant boig com alguns creuen, però que es molt perillós eixir en defensa de qui embesteixi molins de vent.

IV

Ha passat més temps. En Joan y jo som a Barcelona. No ho sabeu? En Puig y Ferreter vol ser actor y també empresari de teatre. Ohiulo.

—Al Paralel hi ha'l teatre *Olimpia* que està en vaga. Lloguemlo? Nosaltres mateixos podrem actuarhi,

representant les nostres obres, alternades ab traduccions dels millors autors extrangers. Me sembla que prou tindrem condicions. Per una cosa o altra's comença. L'Aguadé, en Costa, en Maseras y molts altres ens poden ajudar, si volen. Cuyda d'avisar als qui creguis que han de tenirhi interès, y ns reunirem pera el nostre determini. D'actrius no'ns en faltaràn... Ja veuràs tu si anirà bé l'idea! Debutarem ab una tragedia de Shakespeare, que serà èxit segur.

Anèm a trobar al propietari del teatre, però com que'ls diners no responen... no hi valen les bones rahons.

V

De còm en Puig admirava:

—Goethe! Si ara existís Goethe, jo aniría a agenollarme als seus peus. Goethe! Gue-te, com pronuncía en Pérez Jorba.

De còm en Puig era un singular ironista.

—Diuen que Ibsen havía sigut farmacèutich. Vetaquí que si ara tornés a serho, se podría entrar a la seva botiga a preguntarli: «Escolti, senyor Enrich: té algún remey pera curar a Oswald?»

Una vegada vam enamorarnos idealment d'una bella artista de teatre-concert que ara ja fora per demés nomenarla, y ella era la nostra fè y la nostra ilusió, sobretot la nostra ilusió, que no hi havía día que no acudissim a admirar les seves rítmiques dances y les seves cançons sempre gracioses al desgranarles ab exquisida gentilitat.

Havíem de consagrar aquell encís, y vam prometre que recordariem a la nostra venerada en una obra. El meu company deya:

—Així com Alfred de Musset cantava a la Malibran, nosaltres cantarem a n'aquesta dòna.

D'aquell ideal va florirne *L'Amor artista*, que en Puig va agermanarshi escrivinthi una presentació, volent, després, que jo n'escrivís una altra a *La Dama alegra*, que si bé aquesta obra no va ser directament creada pera personalisar a n'aquella captivadora de teatre-concert, en el seu fons, en el caràcter de la protagonista, hi reviu l'ànima y'l sentiment d ella tal com ell en aquell temps l'estimava. Heus-aqui la més certa y divina gracia del poeta: crear armonisant tots els seus amors en una inspiració.

VI

En Joan Puig y Ferreter es a França, y, en lletres expressant fets més viscuts que imaginats, m explica l'argument de *La Dama enamorada*. «Si jo tingués la desgracia de pèrdrem—m'escriu un día—recòrdem, que nosaltres estem en el dever de recordarnos sempre, salvant tot perill. Escriu una obra que sigui la me va mateixa vida, no sols parlant de mí en una determinada ocasió o retrayent un simple episodi. T'ho demano tal com Hamlet ho demanava al seu fidel Horaci...» Y, ay Deu! may havía comprès tant l'influencia de l amistat y may havía sentit tanta pena!...

Torna'l meu íntim, vencedor, y ants que aquell drama, escriu *La Dama alegra*, que'l senyor empresari de Romea diu que's comprometería a presentarla si l'autor se determinés a suprimirhi *alguns petons* y principalment a cambiarhi'l final.

Apropòsit d'aquesta qüestió, ens trobem en una llibrería de Barcelona entreveyentnos ab un dramaturch y ab un periodista.

—Creyeume, Puig, procureu posarvos d acort, arreglantho de la millor manera possible! — diu el dramaturch. — Prou sabreu lo que un autor novell ha de

lluytar y sofrir pera poguerse donar a coneixe!

—Del primer acte, jo crech que Fulano'n passaría; però'l final del tercer... —diu el periodista.—Sabeu què podría ferse? tirar ràpidament la cortina un poch ants d'hora...

—Oh, no! —crida, furiós, l'advertit.— La meva obra resultaría esguerrada!

—Cà, barret! l'ànima sempre hi queda —respòn el conceller, brandant la testa, mentres ab la punta del dit fa caure la cendra del seu cigar.

—Donchs, jo la vull ab còs y tot! Vull que's representi tal com l'he escrita!

Al cap de poch, eixim. El periodista ens acompanya: ell marxa camí de la redacció del seu diari y nosaltres fem vía vers al teatre Romea. Plovisca. El nostre tercer extén el paraygües, y díu:

—Ja ho veyeu!... Quan, per sòrt o per desgracia, naixi un Ibsen en aquesta terra, ay, pobre!...

—Se n'han de perdre molts d'Ibsens, pera poguer salvarsen un— responch jo.

A l'arribar a Romea, el meu company entra decidit cap a trobar el representant de l'empresa, no trigant a reapareixe mostrant un manuscrit, alçant el braç ab gest heroich.

—Ja torno a tenirla! Aném! en un teatre o altre s estrenarà!

Y eixim impetuosament, ratllant el cartell a l esgarraparlo passant.

VII

Ens trobem en el teatre de Les Arts, a l'anar a començar la primera representació de *La Dama alegra*. L autor vol que jo resti a sa vora pera poguer continuar comunicantnos impresions d intimitat compresa.

En Lluelles llegeix una brillant conferencia preparatoria que ha escrit en Bernad y Durand.

—Vegi, senyor Puig, doni un repàs general a l'escena, ants de alçar la cortina—reclama en Guitart, al ser ja llegida la conferencia.

—Què t sembla?.,. Mira què 't sembla...—me consulta l'amich, ansiós.

Manem cambiar uns quadros que desdiuen al nostre bon sentit, y trobantho ja tot ben ordenat, ens retirem entre bastidors, y's dona començ al desvetllament d aquell misteri.

Jo vaig a seurem sobre unes fustes que hi ha en un recó de vora la boca de l'escenari, des d hont se veu molt bé la representació, y l meu company vé a posarse al meu costat, parlantme emocionadament.

—Escolta!... escolta!...

El pùblich està en atenta y vibrant espectació. El meu company s'acosta més cap a mi, parlantme dominat per l impresió del seu somni prenent vida real devant del poble que presencia anhelós la florida de la seva idealitat; s enjova, apoyantse en mí y ab la vista fixa als actors que van accionant y fentse ressò de les expressions filles del seu sentiment, s agenolla, y acaba seyentse a terra, deixant caure'ls braços y la testa sobre'ls meus genolls.

—Escolta!... escolta!...

Y va avançant l'acte ab víu y creixent interès de tots en acort. Y baixa la cortina entre un esclat d aplaudiments, demanantse a l'autor consagrat, a l amich a qui veig y sento tremolar d emoció, espurnejantli les llàgrimes.

L Adelina Sala, l'heroína de aquella solemne gesta, corra a cercarlo, animosament.

—Ferreter!... Ferreter!... Vingui!...

L'autor s alça, ferm y magestuós, responent que no vol eixir a escena.

—Sí sí! que surti —clama en Guitart, avançant a agafarlo.

—No vull sortir! no vull sortir!—crida'l meu amich, resolut, defensantse de qui'l vol pendre.—Deixeume estar!...

Y s'arrebata de braços al meu coll, tremolant nerviós, quan ja tots els demés actors venen cercantlo.

A l'últim, l'arrenquen de mí, tots ells dominats per l'impresió del gran èxit al sentir al públich que no's cansa d'aplaudir y reclamar, lluytant ell contra tots y ab tota la violencia del seu esforç, llençantlo la remolinada a l'esguart de la multitut y escapantse l'indòmit de la escena, donant cop de braç a un bastidor que's remou en balanceig, amenaçant caure destruint el decorat que s apressen a resguardar els tramoyistes, ab tanta extranyesa del públich com dels còmichs.

En el número pròxim: Antòn Isern.

NOTA: En el número passat va faltar el *la* del vers de Stecchetti

cercando la mia croce in campo sanio

DONES, LLIBRES, FETS I HOMES. SENSACIONS DEL TEMPS. PER JOSEP M.ª DE SUCRE

LA NOVELA DE MI AMIGO, *por Gabriel Miró.*

Procedeix aquet autor per reducció i no per extensió. No es declamatori. Més aviat suprimeix les descripcions, que no s'hi rabeja. L'ambient el dona el parlar d'un únic personatge en aquet llibre: l'*amigo,* un fatalista, un abùlic. De primer moment, la manera d'en Miró, sembla la d'en Jules Renard. Avençant en la lectura, se desfà l'opinió. En Renard es un concís, més ironista i intelectual que no pas en Miró. Es més nostre l'escriptor alicantí: hi ha una calidesa retinguda.

CONTES D'UN FILOSOP, *per D. Ruiz.*

Recordeu les sensacions produídes en vosaltres per Novalis, *Il tragico quotidiano* de Papini, i els *Poemes* de l'Edgard Poe: deu a la fermentació espiritual que us en neixi, la valua d'una originalitat vibranta, i tindreu expressada en lo possible, la nostra opinió dels *Contes* d'en Diego Ruiz.

LOS VENCEDORES, *per M. Ciges Aparicio.*

Es d'un istil ben serio el del bon castellà qu'es en Ciges. No hi ha en ell ironíes. Talla o alaba sense mitjes tintes. Dolorosa narració *Los vencedores,* perque en ella s'hi veu com el Capital i l'Iglesia, fent tort a la llur missió de redempció entre homes, produeixen en un determinat ambient—Asturies—la més desoladora miseria; com ¡oh tristesa!—l'únich home que hi veu clar deu esbravarse, pera no sofrir, en la borratxera; com l'anarquía de dalt destruint l'organisació socialista, no pensa en la sorda revolució que pot generarse abaix, de resultats aterradors, desenfrenada.

Estimulant el llibre aquet d'en Ciges Aparicio!

ARTUÑA, *por Silverio Lanza.*

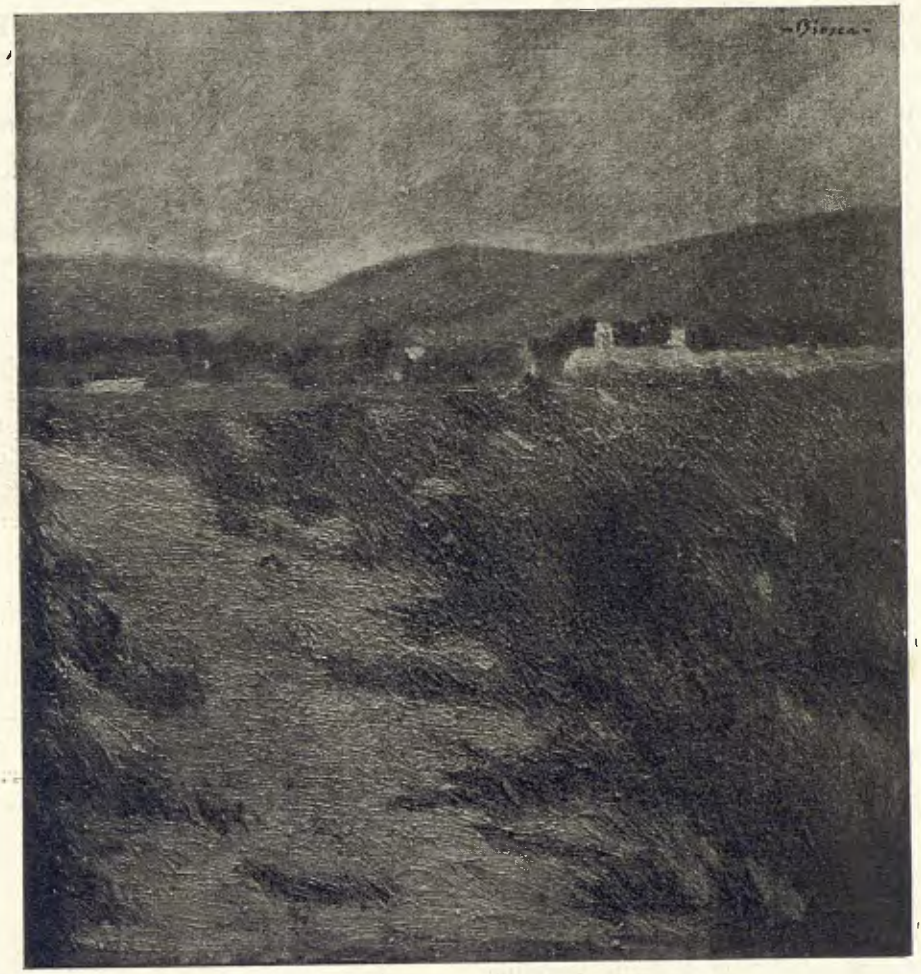
Ens ha fet sofrir molt el protagonista de la sustancial novela d'en *Silverio Lanza.* Es d'ànima de putxinel·li, com tants i tants homes! Un predestinat de aquells que coneixem amb la genuina expressió de *bons homes:* d'una bondat instintiva, i en més d'un cop, ben innecessaria.

Cua de ceros, soci de casino! Una cabreta, en fí, l'infelís *hèroe* d'ARTUÑA.

Se recomana l'istil paradòxic d'aquesta obra. Ningú diría qu'hagi pogut ser escrita en plena època *declamatoria,* a Espanya!

LA VIE DE JESUS, *per Renan.*

Una de les més essencials victories ob-

FÍ DE TARDA ▫ QUADRO
D'EN JOAQUIM BIOSCA ▫

tingudes per la Revolució dels drets de l'Home. per els quals peleiem encare, es amb la de la Reforma, el que sía permès revisar tot lo diví i tot lo humà a qualsevol hora. Desde'l día en que'ls Evangelis van ser llegits per primer cop per Renan, pot ben dirse que ja l'Iglesia Romana perillava. Es una sensació ben panteista la que produeix la *Vida de Jesús* de Renan. Suscita l'exercici de la vida interior per demunt de tota organisació: l' estètica bondat no autoritaria. L anhel inmanent de metafísica que hi ha en l'home, representat, vulgues que no, per la teología, troba en la lectura de Renan, un bon derivatiu. Mor la teología perque es *superada* per la fantasía. Qui sab, qui sab si Sant Ignasi pressentía ja la mort de la Iglesia, per aquet procediment, i per això els seus *fills* deixen tant de banda tot lo que signifiqui agilitat de sentiments humans i noble poesía!

VOYAGE EN FRANCE PAR UN FRANCAIS, *per Paul Verlaine*.

Coneguda es la sentimentalitat exacercebada que hi havía en Verlaine. Era com una mena d'instrument que no més de polsarlo ja vibrava. Això explica el seu exquisit decadentisme. El seu llibre *Voyage en France* fa pensar en com li era intolerable a Paul Verlaine la demagogía. La seva aristocracia perillava, s'en ressentía de les *aglomeracions* socials i, ¡gloriosa paradoxa!, per fugir d'uns mals, se ficà en altres: se declarà reaccionari. ¿Perquè no aventurarnos en una opinió? Vèusela aquí: Qui sab si Verlaine, en la derrota de la seva voluptuositat, va declarar, per no suicidarse, creure en Deu! Mellor *segur de vida* no existeix!

JOSEP M.ª DE SUCRE

Publicarem: *Temple de carn* per Unamuno.

D'ART DRAMÁTICA. PER FRANCESC RECASENS

ELS PROPÓSITS D'EN BARBOSA

No heu gosat mai, amics llegidors, retenint en l'imaginació unes ilusions irrealisables, que mai les heu de comunicar a ningú per por de que us les trobin ridícoles, però que, a pesar de tot, al trovar-vos sols, en aquells dolços moments d'ensomni en que no preocupen les immenses baixeses i les terribles nimietats de la vida, us acaricíen fent-vos somriure plàcidament, portant-vos una força, una generositat i un amor, que us sorprèn, per què mai us havíeu sentit bategar el cor com allavors, al impuls d'aquests hermosos sentiments?...

Tot es senzillesa, candorositat; tot es infantívol... Sí, sí, teniu raó. Però, ah, amics! aquests moments són els ùnics que fan vibrar la nostra ànima, enlairant-nos bellament, gloriosament, per demunt de les nostres eternes miseries; són lo ùnic que queda sòlid i consistent en mitg de les runes de les nostres vides vulgars...

Formar una companyía verament selecte—fins m'havía ja fet la selecció—i passejar triomfalment el nostre Teatre per tot el món: veus-aquí l'ingènua ilusió de tots els meus somnis... Es infantívol, això, veritat? Ho trobeu, pod-ser, ridícol, no es cert?...

Oh, poc m'importa! El record d'aquelles hores, avui encara, al enterar-me dels propòsits de l'August Barbosa, m'ha fet estremir ardidament; i he tornat, per uns moments, a la ciutat petita, i he viscut aquella vida somniosa d'adolescent, al pensar amb els conflictes i dificultats am que topaven els meus progectes ilusoris, am les solucions corres-

ponents venint ràpidament pròdigament, en mon auxili, amb el pressentiment de grans triomfs, am la seguretat de definitives victories...

Es concebit massa modestament, el progecte d'En Barbosa. No té prou elements pera imposar-se, segons he pogut apreciar.

Y si triomfa, no triomfarà pas amb ell el verdader Teatre Calalà: moltes de les obres que, segons s'anuncía, pensa posar en escena, passarán solzament de l'ùnica manera que pod passar el Teatre d'En Vallmitjana, del que En Barbosa ha tingut el mal gust de fer-ne la base del repertori: com una curiositat qualsevol.

AGNA PAHISSA

En els setmanaris professionals he vist la trista nova: «Ha debutat a la societat *La Violeta,* de Lleida, l'actriu A. Pahissa».

Veus-aquí un altre cas dolorós; tant dolorós, per exemple, com certa mena d'exageracions emparentada de ben aprop am l' dolotría cega, folla, en l'apreci i admiració pera'ls nostres artistes, de la que tan bona mostra'n tenim ara...

La Pahissa fou reconeguda per tothom com una gran esperança pera'l nostre Teatre, per que ningú ignorava que cap de les nostres primeres actrius d'allavors hauría interpretat com ella la Rebeca de *Rosmersholm*...

La conscient artista, creadora de complexes personatges de *L'Intrusa*, de Maeterlinck, d'*Els Tarats*, de Brieux, de *La Clariana*, de Donnay, tant favorablement predisposada a interpretar a la perfecció el Teatre modern—lo que verdaderament es el Teatre modern —dèu consumir-se interpretant els nostres drames cridaners i les nostres comedies xavacanes, qui sabsi rient-se nerviosament dels plors ingènuus del seu pùblc, qui sab si plorant, en un moment sentimental d'indignació, veient riure als bons lleidetans de *La Violeta!*...

EN EL TEATRE PRINCIPAL

Res d'interessant ens han donat, encara, en aquest Teatre. Reproducció d'obres extrangeres, estrenes en mitg de general i justificada indiferencia...

Els Pirineus, *Icara*... Obres buides, sense consistencia, de les que no'ns fan cap falta.

Llàstima de decorats, llàstima d'apreciables interpretacions!

A *La Barcelonina*, d'En Campmany i d'En Giralt, vui dedicar-li unes poques paraules apart.

Es una comedia ensopida, pesada, que podría firmar En Franquesa perfectament.

Els personatges—l'idefinit advocat, la noia entremaliada, el pare sermonejador, el coleccionista maniàtic, les criades tontes, l'altra noia qu'es vol fer monja, el client ridícol, etc., etc...—se mouen sense tò ni sò, cambiant de caràcter a cada frase, fets uns verdaders titelles...

La Barcelonina, va desilusionar-me: qui's podía pensar que l'ex-crític d'*El Poble* i actual crític de *La Tribuna*, en companyía del cèlebre autor de *Deslliurança*, drama plagiat d'Ibsen, arribaría a fer monologar als seus personatges com un *Pitarra* qualsevol?...

Y pensar qu'En Campmany, demà que estreni un autor eminent, tindrà l dret de dir-li que fins paga'l tranvía als seus amics que vagin a aplaudir-li l'obra!...

MARGUERIDA XIRGU

La Xirgu, sí, senyors, es una gran actriu; però la Xirgu té defectes no prou

insignificants pera que se li passin per alt.

Cops de bombo y platerets, lletres daurades, cessions de genialitat més o menys arbitraries per experts comerciants, amics influents interessadissims, un crítich jove sentímental, entusiàsticament excitat, que demana la revolució pera'l día que l'artista ens abandoni, altres no tant entusiasmats però més coneixedors del inmens poderiu dels ídols, qu'apoien, cridaners, la proposició del jove, i ja tenim a l'artista victorejat, incensat per tot un poble, elevat a la categoria de Déu per uns i altres, sense que, per un estrany fonòmen, ni els altres ni els uns s'atreveixin a dir públicament la veritat dels seus íntims pensaments, referents al sagrat ídol; sense qu'es mostrin apesarats pêls defectes que veuen en el Déu...

Veus-aquí un seguit de causes qu'arriben a produhir, al cap-d'avall, un sol efecte, un greu, un trist efecte: cambiar un carácter, devegades afectuós, dolç, senzill, en petulant, rebec, maniàtic i orgullós.

La Xirgu, sí, senyors, es una gran actriu. Però d aquestes *causes* i d'aquets *efecte*—eterna historia de les ràpides consagracions de nostres artistes—aprofiteu-ne lo que us semblí de justicia pera esplicar-vos satisfactoriament còm la jova actriu ha arrivat al alt lloc que avui ocupa, penseu amb altres de nostres artistes tant eminents com la Xirgu, i que no han disposat—qui sab per què!—de tots els variats elements de que us parlava, i pod-ser, pensant-ho serenament, discutint-vos els *pros* i els *contres* vosaltres mateixos, us atrevireu a dír-li am tota franquesa lo que ja sé que penseu de molt temps: que li cal una ràpida esmena si no vol caure, passada la foguerada, al horrorós buit del indiferentisme.

Si la cort permet que la gentil regina passi'ls ulls per aquestes ratlles sinceres, demostratives d'un verdader afecte, d'una franca estimació, l olímpic menyspreu d'una rialleta despreciativa serà segurament l'ùnica paga a un moment de audacia emocionant, sentimental, heròic...

Però... era necessari, senyors, qu'algù li parlés d'imperfeccíons, de vícis, de monotonismes, a la nostra actriu. Li era indispensable'l saber que hi ha algú que no creu en la necessitat d'eregir-li un monument per haver fet la Fanny de *La Verge boja* soperbament, inmillorablement, tan bé còm... l'actriu que n'estrenà la traducció catalana, per exemple, o per tenir baix son domini a actors no menys apreciables qu'ella.

En el número pròxim, treballs de Puig y Ferreter y Carles Rahola, y traduccions de Walt Whitman.

AN EN PLÁCIT VIDAL. PER ALFONS MASERAS

Mercès, amic, per les belles paraules que m'adresses y per la benevolencia que en elles hi has versat. El teu article evoca díes llunyans, el recort dels quals, a mesura qu'el temps passa, se vesteix de poesía y de llegenda. Ara aquells dies ens semblen venturosos y ens es grat creure que, llavors, les nostres ànimes no més sabien absorvir de la vida lo bell, lo bò, lo heròic y lo desinteressat! Y ens veiem a nosaltres mateixos com figures de retaule, auriolats per un halè de foc que, als nostres ulls imaginatius, es tant una corona de gloria com

de martiri. Mercès, amic, per haverme renovat aquesta autoscopia retrospectiva, tant més famosa com més falsa es.

Y dic falsa, perque certament hi havia molta fatuitat en la nostra manera de ser—y jo parlo per mí—y en el concepte incomplet y erroni que teníem del món, de les coses y de nosaltres mateixos. Eren l'adolescencia, els somnis de gloria y de bellesa, el desitg d'emocions y l'amor a la paradoxa lo que ens feia caminar pel món com a sonàmbuls. Després, quan algún dels nostres anels s'ha realisat, s'ha esvanit tot l'encís qu'ens portava. Y hem anat coneixent lo que de la vida podíem esperar. Ab tot, amic, no es veritat qu'ara servem, en el fons, la mateixa febre? La servem ab més prudencia, la guiem ab més seny, y es que la perfecció que allavors anelavem y que ara anelem més intensament encar, la veiem més llunyana, més inaccessible, més difícil d'assolir, y per lo tant, aquell poltro desenfrenat que vivía en la nostra ànima, ja domat, no s'aventura a fer d'una sola correguda tot el camí.

Evoques una conversa—nostra primera conversa—d'ara fa deu anys. Jo t'en só grat, perque'm recordes obres y progectes meus, alguns dels quals eren ja completament absents de la meva memoria. Aquell petit poema representable, fou certament escrit, y un músic, per sòrt avui encara ignar, va començar a posarli ilustracions musicals. Vullguen els deus que ni el poema ni el músic surtin mai més de l'obscuretat qu els sepolta. Parles d'un altre poema representable, el protagonista del qual devía esser Homer. Y ara penso que, potser, aquest propòsit, nasqué sols al caliu de la conversa. Parles després d'un poema èpic que a no tardar vaig escriure. Durant uns quants anys l'amic Biosca el guardà entre els seus papers y dibuixos, lo que, potser, va lliurarlo de la destrucció. Quan m'el tornà, després de fullejarlo, no vaig tenir esma de llegirlo tot; però vaig dirme ab tristor que ja no fora capàs d'escriuren un altre.—Sepoltemles, car amic, les obres d aquell temps, que si bé tenen tot el sabor de les coses ingènues y impregnades d ideal, tenen en gran superlatiu l'infatuitat dels inexperts y acusen una candidesa infantívola. Sepul-

DIBUIX DE JOAQUIM BIOSCA

tem les obres, però evoquem, com fas tu, les hores grates qu'ens proporcionaren. Això serà, en veritat, un bé pera nosaltres.

Què't diré dels amics y dels companys d'allavors? Tots els que tu anomenes són prou coneguts. Un d'ells ha estat més retret qu'els altres, y es aquest excelent esperit, ardit y jovial en l'intimitat, però excessivament desconfiat pera revelarse en pùblic, qu'es diu Oller y Rabassa. Mes no l'inquietem en el seu silenci. Fa poc m anunciava una novela barcelonina y jo voldria que no ens la fes esperar gaire. En Biosca, potser, es el menys conegut del gran públic. L independencia del seu caràcter, el sagell personal y revolucionari de les seves obres l'han tingut allunyat, no dels amics, sinó de les esferes oficials o pseudo-oficials a les que rauen els arrivistes: lo que parla molt en honor seu. Ara, ab PANTEISME, té un pany de paret excelent pera penjar els seus dibuixos; però que no s'esveri si no agraden al filistí qu'els contempli. Senyales, tot passant, amic Vidal, un jove pel qui he tingut sempre una profonda amistat, llavors, al teu dir, «futur noucentista,» a qui no vols anomenar y que ens estalonava, en aquells díes memorables; per allunyat que de tu estiga, no per això deixes de saber que ha anat més lluny de lo que presumiem y que les lletres catalanes el poden tenir, desd'ara, per mestre del ritme y de la rima (1). Ja, darrera nosaltres, una nova joventut s ha aixecat, ab els mateixos anels y els mateixos defectes, y, com la d'aquell temps— quina cosa fà, parlar, joves encara, d'èpoques en realitat ja tant llunyanes!—y com la d'aquell temps, dic, duent dintre seu el germen dels dos esperits sempre enemics i irreconciliables, de la tradició y de la revolta, del clacissisme y del romanticisme, del art aristocràtic y de l'art plebeu, que no són, en el fons, sinó dues modalitats diferentes d'aquesta flama divina que mou els homes cap a la perfecció.

En la topada d'aquets dos esperits, a cap dels quals he pertenescut íntegrament, car he cercat sempre en l'interior de llur disputes una eclèctica reconciliació, ens ha perjudicat sempre l'instint de personalisarnos que ha dominat, en nosaltres, tots els altres instints, l'ansia de voler imposar nostre credo artístic als demés, la pretensió de no trobar bò sinó lo que obeía a les fòrmules que creiem infalibles, y hem deixat que's podríssin en la soca dels arbres florits els ous dels faisans daurats, pera incubar, moltes vegades, una llocada d'esparvers. Mes, tant se val! L'ànima catalana, tant com l'ànima ibérica, té l'instint de l'independencia: es indomable y esquerpa, y aquí esteu vosaltres, ab PANTEISME, proclamant tàcitament un art nú, selvatje y individual, certament ab contradicció ab el títol de la vostra revista, nom d'un sistema filosòfic que nega a l'home tota personalitat y tota llibertat, identificada, al propi temps, a Deu.

Mes no vull entrar en aquest intrincat paratje. Y ans d acabar, permètem qne't diga que, segurament, la teva imaginació, cercant analogíes de títols, ha galanament judicat de «rèplica nietzcheana» una obra que tot just he acabat, el contingut de la qual ignora tothom y que no es cap rèplica ni s'assembla, malhauradament, a res de lo que produí aquell gran vessànic que dictà les profecíes a Zarathustra. El meu llibre «L'arbre du bien et du mal» es una novela que m'atreviré a calificar de poemàtica y de filosòfica, y que no té res que veure ab «Les mémoires d'un cynique», llibre encara

(1) D'ell parlaré a la seva hora. — P. V.

en projecte, que no sé si may tindrà realisació, en el qual havía pensat exposar les impresions y els judicis d'un home modern, no del cinisme a la moda, sinó practicant les regles d'Epicur y d'Antisenos. Reb una forta estreta de mà del teu amic, ALFONS MASERAS

París, 24 d'Octubre de 1911

CANT DE RECONEIXEMENT. PER MARCEL MALAIRE.

Ulls que us heu fos en l'ombra d'una nit
hont vaga en sentiment mon esperit
y veus que ja per sempre heu emmudit;

recorts y anyoraments de temps passats,
malaveranys d'amors desventurats
y armonies de cántichs no escoltats;

tot quant en aquest món grans cors ha oprès
y, havent sigut sentit, no ha estat comprès,
com expressió del tot en el no-res:

jo us aymo y sou en mí com un ressò
d'un altre consemblant o propi jo,
llaç encerclat y centre en una O.

NOTICIES BREUS DE REDACCIÓ

Uns joves de Guantànamo (Cuba) que's troben acoblats en una germandat, *Catalonia* ens han preguntat si PANTEISME vol contribuir a una *Festa de la Dòna* que pensen celebrar el prop vinent Desembre. La redacció d'aquesta revista, en resposta a l'amable pregunta, diu: *ens adherim a la vostra festa, amics de Guantànamo, en quan sia ben poc prosselitista i força somniadora. Trieu de lo qne us presentem lo que mellor vos sembli. Tant de bó ens entenguem! Hermós es tot país quan un oreig de llibertat ideal s hi sent vibrar!*

El paradòxic director de *Prometeo*, Ramòn Gómez de la Serna, ha tramès a PANTEISME una carinyosa salutació. Ens plau remerciarli pùblicament.

Ja que l'amic Marius Aguilar no ha manifestat, encara, en la seva secció d «El Poble Catalá», el concepte que li mereix la nostra revista, li oferim aquestes planes pera que ns parli, am tota llibertat, dels acerts y desacerts que PANTEISME *conté.*

EL SALM DE LA VIDA. DE BJOERNSTJERNE BJOERSNSON

I

Me sento arrencat de tu Tu, Potencia d'Armonia en el Tot. ¿Soc foragitat? ¿Tens recansa dels dons que m'has fet i que jo he mal cuidat?

Car, impotent, ara en la torpesa, ara en la desesperació, imploro la força i la consolació. Un consell, una veu que'm realci de la meva cayguda.

Emplèiem, Deu! No m'excluexis del sentiment de ma missió i mes forces! Car aleshores s apagaria prompte mon estel. La nit m era adès una boira, fent insegurs mos passos.

Entrat havíen en mon cor solitari, les potencies terribles de la Por. Prou les conec! Les he rebutjades... però ¡ai! es tant feble avui mon coratge!

Vina, ara, forta Pau! Vina, convicció de ser amarrat per la forta cadena de la Vida! De por que en va després de mí, de mí mateix, no degui jo cridar ni preguntar, enllà del viure!

II

Gloria a la primavera eterna de la Vida que totho ha creat! Un'aurora de resurecció es concedida fins a lo més petit, que sols les Formes perden.

Una generació n engendra una altra pera la conquesta de facultats creixents; una especie engendra altra especie en millonades d'anys. Uns mons s'estimben mentres d'altres en neixen.

Cap ser es tant petit que no s'en trobi un altre de més xic que ningú encar pot veure. Cap ser es tant gran que un de més gran heure no's pugui al seu darrera.

El més petit insecte, dins la terra, pot acoblar i construir. La pols que vola com la sorra, ha construit sovint imperis!

Tot Infinit, en que l'més gran am lo més xic a la unitat caminen: ningú veurà la Fi; ningú el Principi ha vist! La llei d'amor està en tot pit! Necessitats i fruits s'engendren mutuament: el nostre desinterès es retrobat en lo bell del conjunt!

Tots som nascuts de la Eternitat, i alhora en som llevor! Els pensaments enfonzen llurs arrels en l'auba de les generacions; cauen preguntes am respostes, germinadores en el sòl eternal: Alégrat també d'haver, en ton instant fugaç, fet creixer l'herencia d'Eternitat!

Pren part en la joia de la Vida, tu que pots esser una flor en la seva primavera; que pots gaudir d'una jornada, en l'honor de la Eternitat, en ta condició humana! Tu que pots donar l'òbol per la obra de la Eternitat! Tu que, minsa i feble, pots respirar, encar que sía una alenada, en el Día eternal!

III

CHOR

¿Quí doncs ets tu, amb els mils noms, els mils de temps i les mils llengües? Erets Giró per la nostra eterna miseria; erets la nostra esperança sota el jou del passat. Vares esser l'hoste nocturn en les angoixes de la Mort; vares esser el solei festós de la alegría de la vida. I fem encara diferentes tes imatges; cada una's diu: *Revelació*, i cadescú la que ha triat, creu verdadera, fins la diada, en que ben cau en experiencia dolorosa!

SOLO

Ah! Síes, doncs, qui tu vulgues, car prou sé qu'existeixes com un crit eternal en la meva ànima. Ets tu! Vers la Justicia i la llum, vers la victoria de lo Nou, la potencia reveladora: ets tu! ets tu! ets tu! Totes les lleis que veiem o entreveiem, i aquelles que mai per mai podrem saber, ets tu! Guarda llur, protectora, l'han ben posada al entorn de ma vida! Un clam s'agita en mi: ets tu, ets tu!

CHOR

Puig que assolir jamai podrem la teva essencia, t'havem imaginat en sers intermediaris: massa petits devenen tots, aprop dels milenaris. Quedem enrera, fora de tot camí: quan vé la malaltía, busquem un apoi sòlid. ¿Quin reconfort en els caiguts ensomnis? ¿Y les claretats d'esperances d'eternitat que varem veure brillejar en la destresa de la vida, deure caurán en mitg l'angoixa i la frisança de la mort, pera fer lloc al crudel dupte, espectre vil, corsecador?

SOLO

Aquell que viu en mí no té gaire menester d intermediari. Ja t posseeixo prou Ets tu! ets tu! Si la meva esperança d'eternitat es d'ell que m vé ¿es un bateig del seu esperit? Ets tu! ets tu! ¿Còm podría jo disposar, jo, ser petitíssim, de la forma de l'Eternitat meva? Me someto a la llei qu en mí trobo: car ja sé que hi ets Tu! Sía jo digne a mí mateix. Espera! I ara vina, Potencia qu es la vida, quan i còm tu voldràs: Soc teu, soc teu!

JOSEP M.ª DE SUCRE, trad.

PANTEISME

REVISTA QUINZENAL DE LITERATURA IART □ PREU DE SUSCRIPCIÓ: UNA PESSETA TRIMESTRE. NÚMERO SOLT: 15 CÉNTIMS □ REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ CARRER DEL PÍ, 14, TERCER PRIMERA, □ □ □ □

□ □ □ □ Imprempta de Bartomeu Baxarias. Carrer Alt de SantPere, 17, interior—Barcelona □ □ □ □ □

Fes/24